

> Höra
hemma
om transpersoner

FÖRSTA GÅNGEN JAG reflekterade över att transpersoner är en grupp att räkna med och att likheter i förtryck finns i gruppen »H«, »B« och »T«, var inför RFSL:s kongress i Malmö 1997. Kunskapen var mycket låg och RFSL:s förbundsstyrelse föreslog kongressen att avslå en motion om att inkludera könsöverskridare i RFSL:s arbete. Det blev början på en debatt där frågor rörande kön och rätten att bryta mot normer inom RFSL kom upp till ytan.

Människor som upplever att deras könsidentitet överskrider den förenklade uppdelningen i kvinna–man har alltid kämpat med och/eller inom en HBT-rörelse, utan att erkännas som grupp med särskilda behov. Men först 2001 blev transpersoner officiellt del av RFSL:s målgrupp.

RFSL:s uppgift är att slåss för människor som identifierar sig, eller betar sig, annorlunda än den rådande normen. Tanken om en »verklig« manlighet och kvinnlighet ligger till grund för visad avsky mot människor på grund av sexuell läggning, såväl som etnicitet och funktionshinder. Genom att slåss för transpersoners rättigheter tillkänner vi inte bara alla människor lika värde, utan erkänner också att olika förtryck hänger samman.

RFSL KRÄVER ATT samhället ser transpersoner och de specifika behov som finns inom gruppen. Diskrimineringslagstiftning och hetslagstiftning omfattar idag utsatta grupper utifrån kriterier som etnicitet och sexuell läggning. Att könsidentitet inte inkluderas innebär inte bara att transpersoner faller mellan stolarna, utan visar på hur vi ännu inte tagit in betydelsen av kön för skapandet av *Normalitet*.

Unga transpersoner måste uppmärksammas som särskilt utsatt grupp i samhället vars situation inte kan ignoreras. Det första steget måste vara att ställa krav på transkompetens hos skola, socialtjänsten och sjukvård.

Värden av transsexuella håller inte jämna steg med kunskapen om människors behov och rättigheter. Möjligheten till behandling måste kopplas till det medicinska behovet istället för till det juridiska bytet av kön, och vi måste låta individens upplevelse väga tyngre än abstrakta teorier. Idag kränks ännu människors självklara rätt att bestämma över sina kroppar och reproduktion, liksom kroppars och identiteters betydelse för personliga relationer. Kraven på sterilisering vid köns-korrigerande behandling måste upphöra och transpersoner ska ha samma rätt som alla andra att frysa ner könsceller och donera ägg till partner. Att fokusera också på intersexuellas behandlingsvillkor är ett avgörande steg i riktning mot ett samhälle där alla har rätt till sin egen kropp och person.

Kategoriseringen av människor utifrån kön och sexualitet med utgångspunkt från någon annan än individen måste upphöra. Kravet på att äkta makar skall tvingas att skilja sig före ett könsbyte är absurt, liksom att det ännu inte är tillåtet att själv välja vilket namn man önskar, oavsett juridiskt kön.

Genom att sprida kunskap om frågor kring kön och könsöverskridande gör vi det omöjligt att försvara kvarlevande lagar och praktiker som rör människors kroppar och identiteter. Den här skriften är ett steg på vägen.

Sören Andersson
Förbundsordförande RFSL

Arawn; *Det var när jag insåg att man inte MÅSTE välja män utan kunde leva med kvinnor om man ville som jag kunde bli intresserad av män igen. På samma sätt känns det helt ok att använda kvinnliga uttryck nu när jag vet att det går utmärkt att vara man om man känner för det.*

Jag uppfattas ofta som transvestit och det är en grupp jag kan identifiera mig med, men jag gillar att blanda könsuttryck. Jag känner att jag transar hela tiden, oavsett hur jag är klädd. Att vara intergender innebär att komma undan det fasta rollspelet. Ingen kan säga vem jag ska tänka på eller hur jag ska bete mig; jag är inte bara man eller bara kvinna och tänker inte bara på män eller kvinnor.

Jag har tur som kommit på saker om mig själv så tidigt i livet. Många tar sig aldrig upp. När man växer upp är det ingen som ifrågasätter att man är annat än heterosexuell eller lever upp till schablonen för det kön man ser ut som.

>vad är kön?

ATT OMEDELBART kunna dela in varje människa i någon av kategorierna »man« eller »kvinna« är en så självklar drift hos oss människor att vi knappast tänker på det. Innan vi slår fast att det nyfödda barnet är friskt och » normalt « har vi konstaterat att det är en flicka eller en pojke. Därför är det inte så konstigt att vi genom hela våra liv förhåller oss till vad det innebär att vara en normal man eller kvinna.

Vad kön *är* finns inte något entydigt svar på. Att ha ett kön är att vara människa. Det är ett filter som vi uppfattar världen och möter medmänniskorna genom. Det är ett kroppsligt signum grundat på biologiska faktorer. En uppsättning koder för utseende och beteende. Kön är något som vi betraktar som utgångspunkt för vårt sätt att vara och det är något vi samtidigt själva skapar.

Vi skiljer ofta mellan kön, könsroller och könsidentitet. Kön är det fördisponerade som står skrivet i våra kroppar, medan rollerna är våra mer medvetna sätt att ge uttryck för kön. Egenskaper som »femininitet« eller »kvinnlighet«, och »maskulinitet« eller »manlighet«, är sådant som kommer till uttryck hos oss utifrån hur våra kroppar ser ut och hur de tolkas. Ingen kan säga hur kopplingen mellan vårt sätt att vara och biologiskt kön hänger samman då varje tolkning bygger på föreställningar och förväntningar som vi läser in i vårt eget och andras beteende. Men det är någonstans i skärningspunkten mellan våra kroppar och tolkningar av dem som vi upplever vår könsidentitet.

Att tillhöra ett kön kan innebära att dela erfarenheter av bemötande och uppfostran med en del av befolkningen i ett samhälle där kvinnlighet och manlighet definieras som två poler. Det kan också vara att uppleva sig särskilt hemma i de sociala koder som definierar ett specifikt kön utifrån samhällets normer. Det är två kriterier som långt från alltid sammanfaller hos en människa.

Forskningen har länge kämpat för att hitta koderna i våra kroppar för manligt och kvinnligt och förklaringar till att vi blir de vi blir. Idag vet vi att omöjligheten i att få grepp om en sån »kärna« inte är så mycket ett mysterium som en konsekvens av det överskådliga sätt på vilket biologi och social anpassning samverkar i vår utveckling.

ÄVEN OM VI BLIVIT bättre på att se och acceptera det här komplexa förhållandet har vi svårt att frigöra oss från våra förenklade modeller för kön och dess betydelse. Istället för att se variation inom könen förhåller vi oss till idealiserade poler, där »femininitet« koppas till »kvinna« och »maskulinitet« till »man«, som om dessa begrepp motsvarade självklara egenskaper och inte grader av sätt att vara mellan personer inom alla kön och skiftande över tid. De som faller alltför långt ifrån idealen hamnar lätt i ett könsligt vacuum. Om vi inte revolterar och accepterar ett utanförskap har vi inget annat val än att anpassa oss, att »passera«.

För väldigt många människor innebär det att anta en könsroll som inte överensstämmer med det juridiskt tillskrivna könet. För långt fler att tänja på gränserna för kategorierna för att få plats.

I ett samhälle där vi blir allt mer medvetna

om hur våra tolkningar av oss själva måste frikopplas från biologiskt kön finns det gott om utrymme att fundera över vilka vi är. Vi har större möjligheter och större förpliktelser; vi är inte längre av praktiska skäl hänvisade till våra könsroller. Hur mycket frihet detta än medför skapar det också oro och förvirring. Samtidigt är det en nödvändig fas för alla människor, för att vi ska förstå och omskapa innebörden av vad det innebär att vara »kvinna« och »man«. Vi måste ständigt omförhandla rollerna och ifrågasätta nödvändigheten av dem, för att de ska ha någon mening för oss.

För att alla människor ska få plats och möjlighet till ett värdigt liv måste vi se att kön skapas från alla håll samtidigt och att våra definitioner aldrig riktigt sammanfaller. Ingen människa är någonsin »bevis« för vad kön är, hon är bara ett uttryck för det bland många andra. Därför får vi inte lockas att kategorisera oss förbi våra individuella upplevelser, eller behandla faktiska människors upplevelser som »undantag«.

Om vi vill upprätthålla vårt juridiska tvåkönssystem måste vi vara beredda att omförhandla våra beslutsgrunder utifrån människors egna upplevelser av sig själva i ett samhälle i ständig förändring.

>vem är transperson?

DEN SOM IFRÅGASÄTTER sitt hemmahörande i den könskategori man från födseln sorterats in i, den som känner sig främmande för den

könsroll man förväntas infoga sig i eller oförmögen att leva upp till förväntat beteende, kan sägas rymmas inom transpersons-begreppet. En definition rymmer också dem som inte accepteras som »riktiga« män och kvinnor därför att de betar sig »fel« utifrån andras förväntningar.

Många människor upplever att kropp och könsidentitet är starkt sammankopplade och att det är outhärdligt när de inte sammanfaller, att kroppen blir ett »hinder« för uttryckandet av könsidentiteten. Andra upplever kraven på att kroppen ska överensstämma med ens könsidentitet som en absurditet och slåss för att få vara vilka de vill, oavsett juridiska identiteter och påbjudna roller.

UNDER TRANSPERSONSPARAPLYET faller människor med lika skilda uppfattningar om vad kön betyder som hos alla andra. Bara för att man avviker från normen för förväntat beteende betyder det inte att man har en särskild »insikt« om vad kön är, eller en mindre traditionell syn på könsroller. Många provoceras av att en del människor gör anspråk på en könsroll och inte förhåller sig fritt till den kropp man har. Men att anpassa sig till och identifiera sig med givna könsroller är inte detsamma som att se dem som essentiella. När man möter respekt för sin person har man större frihet att ifrågasätta föreställningar om vad »riktig« manlighet och kvinnlighet är och hitta sitt eget sätt att vara. Att vara transperson är varken uttryck för att det finns en »riktig« manlighet eller kvinnlighet, eller att vi som könsliga varelser »egentligen« är helt fria i förhållande till våra kroppar och roller.

De etiketter som tillkommit i kategoriserandet av människor som faller under transparaplyet, som transsexuella och transvestiter, har långt från alltid något med egna individuella upplevelser av identitet att göra. Däremot synliggör de hur skilda aspekter av upplevelser av kön som konstituerar det vi kallar *könsöverskridande*. Det transpersonsbegreppet mest av allt belyser är att gränsen för det »normala« när det gäller kön och könsuttryck är omöjlig att dra. I själva verket upplöser själva begreppet i sig föreställningen om något »icke trans«, något könsligt sammanfallande med sig självt.

>sexualiteten

SEXUALITETEN ÄR i hösta grad sammanflätad med vår könsidentitet. Men en människas könsöverskridande säger inte mer om hennes sexualitet än något annat. Heterosexuellt beteende är så inbyggt i den kvinnliga och den manliga könsrollen att vi inte kan separera dem från varandra, men så snart något avviker från mönstret hamnar både sexualitet och kön i förgrunden och blir något vi ifrågasätter. Att uppfatta någon som könsöverskridande är därför också att uppfatta någon som sexuell varelse på ett sätt som blir oroande och till och med stötande. På samma sätt kan vi inte låta bli att ifrågasätta könsidentiteten hos någon så snart vi blir varse dennes sexualitet som annan än heterosexuell.

Transpersoner har alla möjliga sexuella läggningar, precis som alla andra.

>trans-termer

>heteronorm

Utgångspunkten att det enda rätta är att tända på, bli kär i och leva med en person av motsatt kön och att det finns sociala regler för vad som är kvinnligt och manligt som man måste rätta sig efter.

>HBT [homo/bi/trans]

Samlingsnamn för ickeheterosexuella och transpersoner, myntat av RFSL.

>queer

Perspektiv som ifrågasätter föreställningar om att det finns sanningar om världen, om vilka vi är och hur vi bör leva.

>komma ut

Att berätta för andra att man inte är heterosexuell eller identifierar sig med det kön eller den könsroll som omgivningen tar för givet.

>transfobi

Rädsla för människor som uppvisar vad som uppfattas som könsöverskridande beteende.

>FTM / MTF

Beteckning för könsöverskridandet hos transpersoner; »female-to-male« för att markera övergången från biologiskt kvinnligt kön till en manlig identitet och »male-to-female« om övergången från biologiskt manligt till kvinnligt. Kombinationen åtföljs nästan alltid av bokstavs-kombinationen tv, ts, tg, ig, osv, som markerar hur långt man identifierar sig i den valda riktningen.

>transition

Övergången från ett juridiskt kön till ett annat i en sk bytestprocess, där man genomgår medicinsk och kirurgisk behandling och blir accepterad i en annan könsroll.

>pre-op/post-op

Beteckningar för en transsexuell person före resp efter könskorrigering. Först efter färdig transition kan man berättigas ny juridisk identitet, men detta har lite med den egna upplevelsen av att vara man eller kvinna att göra.

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande [RFSL] inkluderar transpersoner i sin målgrupp eftersom de utgör en utsatt samhällsgrupp på samma grunder som homo- och bisexuella. Många transpersoner har erfårit sin sexualitet definierad på skilda sätt, av att ha accepterats och välkomnats i skilda kategorier beroende på hur deras kön tolkats. Många har alltid upplevt sin sexualitet på samma sätt, bortom och oavsett omvärldens föreställningar om hur läggning definieras utifrån juridiskt kön.

Transpersoner visar att kategoriseringen av sexuella läggningar på många sätt är godtycklig. Detta är något som oroar många homo- och bisexuella som tillkämpat sig rättigheter i samhället på grundval av att erkännas som »normala« män och kvinnor. För att bekämpa heteronormativa ideal måste kampen för allas rättigheter oavsett sexuell läggning och könsidentitet föras samtidigt och själva begreppet »normalitet« förkastas till förmån för människors variation.

>transgender

»TRANSGENDER« är hämtat från engelskan och översätts ordagrant »transpersoner«. *Transgender* [TG], eller nyare *intergender* [IG], används ibland på svenska som en mer »allmän« beteckning, av människor som som upplever sin könsidentitet som överskridande den förenklade uppdelningen i man–kvinna. »Femininitet« och »maskulinitet« är flytande egenskaper man upplever i skilda styrkor, föränderligt över tid

och beroende av situation, utan att vara bundet till kropp och ibland uttryckt genom en kropp i förändring, en kropp man inte upplever som specifikt »manlig« eller »kvinnlig«. De flesta har ingen önskan om att byta kön juridiskt och accepterar sina kroppar som de är, precis som de flesta andra människor. Många upplever att den egna könsidentiteten inte ska anpassas till förväntningar som den redan överskrider genom att inte vara antingen-eller, att den är oberoende av kroppsliga uttryck och ska respekteras av omvärlden utifrån samma kriterier. Andra känner sig ändå bekväma i en kropp som lättare passerar som ett annat kön än det biologiska, eller vill tydliggöra sitt hemmahörande utanför ett specifikt kön, genom att exempelvis operera bröst eller genomgå hormonbehandling.

I Sverige ges bara kirurgisk och medicinsk hjälp åt den som är beredd att byta kön från ett till ett annat, och det finns ingen erkänd juridisk status annan än den av man eller kvinna. I många andra västerländska länder är det möjligt att få juridisk status som man eller kvinna på grundval av personligt val.

>transsexualism

ATT VI INTE »VET« vari könsidentiteten sitter hindrar oss inte från att uppleva när något inte stämmer. Att uppleva sitt jag fångat i en kropp som andra könsbestämt och behandlar därefter kan kännas outhärdligt. *Transsexualism* [TS] betecknar en djupt förankrad upplevelse av att inte höra hemma i den kropp man fötts med och den identitet man till-

Honey; *Jag har nog mindre problem med min könsidentitet än de flesta människor – jag tvivlar aldrig eller känner mig osäker som kvinna. »Transperson« är något andra använder för att förstå, precis som att man kallar mitt sätt att vara för »könsöverskridande«. Att jag känner mig väldigt obekvämt med min kropp är en annan sak. Men det har betytt mycket att jag påbörjat hormonbehandling och jag hoppas få tid för operation inom något år. Alla vill väl att folk ska förstå och se en som man ser sig själv, men jag känner mig knappast mindre som kvinna hemma i joggingbyxorna än när andra bekräftar mig i en sexig outfit på festen.*

Det är klart att jag alltid kommer att ha en annan bakgrund än biologiska kvinnor. Men det är något som jag delar med massor av kvinnor, från andra kulturer och klassbakgrunder till exempel. Jag kommer alltid att dela och känna mig besläktad i ett utanförskap med människor som heller inte kan röra sig fritt, som homosexuella och icke-svenskar.

Johan; När jag gick i kyrkans
barnstund talade jag om för fröknarna att jag var Johan;
kallade de mig något annat svarade jag inte. Men sen kom
kraven på ordning och anpassning, redan i lekis och sen
hela skoltiden. Det fanns ingen plats för mig, jag blev till
ingen. Jag minns när jag långt senare stötte ihop med en
gammal kyrkfröken som sa »Hej Johan!«, och hur ljuset
tändes upp i mig, känslan av att vara sedd.

När jag inte fungerade längre och hamnade på psyk-
akuten insåg jag att det inte gick att blunda längre. Genom
en terapeut kunde jag börja ta tag i det här med att min
självbild inte stämde med den som samhället hade av mig.
Nu har jag varit i könsbytesutredningen i mer än två år.

Jag kommer aldrig helt att passa in med andra män och
det som förväntas. Med andra killar som är FTM känner
jag mig särskilt besläktad, vi förstår varandra. Jag har inte
gjort lumpen eller plockat isär mopeden eller lekt herren på
tappan som många andra män. Men det finns så många
saker med att växa upp bland kvinnor som verkligen har
format mig på ett sätt som jag tycker är viktigt.

delats juridiskt. Många upplever det tidigt i livet, för andra är det en växande känsla, eller en plötslig uppenbarelse som får bitarna i ett splittrat pussel att falla på plats.

Officiella uppgifter om hur många som är transsexuella varierar, men idag genomgår årligen 30–35 svenskar könsbyte, något fler man-till-kvinna [MTF] än kvinna-till-man [FTM]. Skillnaden kan bero på den större synlighet som transsexuella kvinnor har i samhället, men kanske också ha sin förklaring i den nolltolerans för vad vi uppfattar som »feminina« uttryck hos människor i kroppar vi uppfattar som manliga. En annan tolkning är att människor fostrade i en manlig könsroll uppmuntrats till att ställa krav på ett annat sätt än de som fostrats i en kvinnlig roll, en erfarenhet som präglar en oavsett vilket kön man identifierar sig som. Kirurgin för MTF transsexuella är också mer utvecklad idag än den för FTM.

»TRANSEXUELL« är en beteckning som människor förhåller sig väldigt olika till. För många markerar det bara övergångsstadiet i ett könsbyte, innan den juridiska identiteten överensstämmer med ens könsidentitet. Efteråt är man inte transsexuell utan man eller kvinna, och många vill helst bortse från sin transbakgrund som känns smärtsam och alienerande. Andra betraktar transsexualismen som del av en identitet man inte kastar av sig, eftersom man har en erfarenhet som man inte delar med »biologiska« män och kvinnor.

Inom psykiatri är transsexualism en diagnos som används för att fastställa om en individ ska berättigas sk transition, eller »könsbyte«. Diagnosen ställs utifrån hur

stor betydelse en sådan process skulle ha för att individen ska känna sig tillfreds med sitt liv. Ett »könsbyte« berättigar till en ny juridisk status efter genomförd psykiatrisk utredning och kroppslig behandling. Genom hormonbehandling påverkas kroppsliga funktioner som hud och hårväxt, muskelmassa och underhudsfett. Man gör också kroppsliga ingrepp, som bröstoperationer och förändringar av könsorgan.

Ett könsbyte syftar inte till att förändra insidan på en människa, utan till att få en individ att lättare passera som tillhörande det kön man identifierar sig som. Alla transsexuella genomgår inte könsoperation, men de flesta upplever det som lättare att leva med en kropp som överensstämmer med den egna självbilden och samhällets erkännande av den egna könsidentiteten.

TRANSEXUALISM ÄR, precis som många andra diagnoser som berättigar till samhällets stöd och kirurgiska ingrepp, inget sjukdomstillstånd. För att se könsbyte som en rättighet behöver man inte hänvisa till någon könets »naturlighet« eller att kropp och könsidentitet måste överensstämma. Det handlar om att respektera människors upplevelser av sig själva och behov, och om att ta ansvar för det rådande system där människor alltså inte räknas fullt ut om de inte kan infogas i könsmallen.

Många ser könsbytesprocessen som en »skola« i stereotyp könsrolls-beteende. Bedömningsgrunderna för transsexualism byggde länge på fastlagda föreställningar om manligt och kvinnligt beteende för att avgöra något som bara kan vara en subjektiv upplevelse. Heterosexualitet betraktades

länge som ett nödvändigt kriterium för att godkännas som »man« eller »kvinna«, vilket idag anses förlegat; bland transsexuella är ungefär lika många homo-, bi- och heterosexuella som bland människor i allmänhet. Den som är gift eller partner-skapad måste inför ett könsbyte ta ut skilsmässa eftersom man officiellt hamnar i en annan sexuell kategori per automatik. I Sverige måste individer som beviljas könsbyte också genomgå sterilisering. Det är märkligt i ett samhälle där vi tagit ställning för att ingen ska förnekas föräldraskap på grundval av kön eller sexualitet.

Samhällets regler ändras i takt med att vi avtäcker förlegade föreställningar om vad kön innebär och börjar ställa krav på att få rättigheter som hela individer.

>transvestism

MÅNGA MÄNNISKOR upplever en stark känsla av att den egna könsrollen är för trång. Att man behöver en »motvikt« mot den inskolade könsrollen för att få balans och känna sig som en hel människa. Det betyder inte att man känner sig »fel« i sin kropp, snarare att man har känslor och upplevelser en potential i sig själv bortom det kön vi tillskriver kroppen. Genom att använda sig av attribut och symboler som vi associerar till »kvinnligt« och »manligt« kan man locka fram reaktioner hos sig själv och omvärlden som lösgör en från förväntningar knutna till den vardagliga könsrollen. I *transvestismen* [TV] kan könsrollsspelet som annars håller en fången vändas till något befriande.

Transvestism upplevs och beskrivs på olika sätt av människor. För en del handlar det om att ibland få utlopp för känslor som man inte upplever i vardagen, för andra är det något som alltid är närvarande och självklar del av ens identitet. De flesta väljer att uppträda i en annan könsroll i trygga privata sammanhang. Samhällsnormens begränsningar i tillåtet uppträdande och synen på transvestism som något skamligt och konstigt leder till stort lidande. Många lever i skräck för att bli »upptäckta« och de konsekvenser det skulle få för ens sociala och professionella liv. Ändå är det vanligt förekommande i alla kulturer, samhällsklasser och kategorier genom den mänskliga historien. Transvestism begränsas inte till kvinnor eller män, även om man-till-kvinna [MTF] transvestiter är betydligt mer synliga i samhället. Det finns ingenting i människors beteende eller utseende som säger om han eller hon transar eller inte, utan det kan gälla din granne, kollega eller en familjemedlem.

>intersexualism

IBLAND FALLER *intersexualism* [IS] under transparaplyet, ibland inte. Intersexualism är ett tillstånd fastställt på biologisk grund, inte utifrån personlig upplevelse. Att vara intersexuell behöver varken betyda att man upplever sig själv som könsöverskridande eller att omvärlden ifrågasätter ens könsidentitet. Men den som föds med ett framträdande intersexuellt tillstånd blir det undantag där begreppen »frisk«, »normal« och »pojke/flicka« plötsligt inte är tillämp-

bara, och det står klart hur oförmögna vi är att hantera ett oklart kön.

Läkarvetenskapen betraktar idag intersexualism som ett sjukdomstillstånd. Skälet är inte att intersexualism i sig leder till ohälsa, utan definitionen av avvikandet från vad vi definierat som ett »normaltillstånd« hos människan, funktionellt och estetiskt. Att inte leva upp till kriterierna för en »normal« kropp innebär att en kropp inte heller är »frisk«.

Många gånger är intersexualism något som inte syns utanpå, som en annan kromosomuppsättning än den vanligaste för män eller för kvinnor, eller en skillnad som rör inre organ och hormonnivåer, vilket kan påverka kroppens funktioner. Många intersexuella är aldrig medvetna om sitt tillstånd, eller får plötsligt reda på det av en »slump«, som när man söker hjälp för barnlöshet eller vid ett kromosomtest. En del intersexuella har sk »syndrom« som innebär att man behöver medicineras, till exempel på grund av hormonell obalans. Intersexualism diagnostiseras ofta utifrån utseendet på ett nyfött barns könsorgan, där skillnad mot normen för hur en klitoris eller en penis ska se ut är avgörande. I sådana fall är det vanligt att man »behandlar« av helt andra skäl än ohälsa; vi förutsätter helt enkelt att människor mår bäst av att ha könsorgan som överensstämmer med normen för det kön man identifieras inom.

Att konstatera medicinska svårigheter med ett syndrom är något annat än att förklara intersexuella genitalier »sjuka«. Många intersexuella upplever att det intersexuella tillståndet har betydelse för den egna identiteten på ett fundamentalt sätt.

>nedslag i transhistorien

1907 > Begreppet »homosexualitet« används för första gången i Sverige i en recension av tysken von Kraft-Ebings bok *Psychopathica Sexualis*.

1910 > Tyske forskaren Magnus Hirschfeld skapar begreppet »transvestit« av latinska orden »trans« [från–till/över] och »vestis« [kläder].

1918 > Magnus Hirschfeld skapar begreppet »transsexuell« av de latinska orden »trans« [från–till/över] och »sexus« [kön].

1930 > Första kända könsbytet genomförs i Tyskland.

1949 > Amerikanske läkaren Harry Benjamin behandlar transsexuella patienter med hormonterapi.

1952 > Christine Jørgensen genomgår vad som ofta kallats den första lyckade könskorrigering operationen.

1962 > Klubben *Transvestia* bildas i Sverige, för könsöverskridare och olika sexuella minoriteter.

1966 > Anette Hall grundar transvestitföreningen *FPE-NE [Full Personality Expression-Notthern Europe]* som 1991 blir *FPE-S*.

1969 > Den 28 juni slår transpersoner och ickeheterosexuella tillbaka vid polis-trakasserier på baren *Stone-wall* i New York. Upproret markerar födelsen av den moderna HBT-kampen.

1972 > Som första land i världen erbjuder Sverige formell medicinsk och juridisk möjlighet för trans- och intersexuella att efter prövning få ny juridisk könstillhörighet. Behandling med hormoner-*api* och operationer startar.

1985 > Föreningen *Benjamin* för transsexuella lämnar *RFSL*.

2001 > *Transpersoner* inkluderas som en del av *RFSLs* målgrupp.

Sara/Claes;

När man är omklädd för första gången på ett tag är det rena julafton. Det är en euforisk känsla, man blir stark och rädd samtidigt, som om något utsöndras.

I tonåren var jag övertygad i mitt huvud om att jag ville vara tjej. Men när jag äntligen vågade prata högt om mina funderingar löste sig många knutar. För mig handlar det inte om att vara antingen man eller kvinna utan om att tillåta sig att uppleva både »manliga« eller »kvinnliga« känslor. Men också det är förenklat; idag skiljer jag hellre mellan Claes-känslan och Sara-känslan, en slags »manlig kvinnlighet«.

Många transor talar om vikten av att »passera«. Det är ett otrevligt ord tycker jag, det säger att andra har rätt att avgöra vem du är. Du har ändå aldrig makt över vad andra människor uppfattar. Hur jag ska uppfattas lämnar jag till betraktaren — du ingår inte i min upplevelse av mig själv. I början tyckte jag det var okej att bli avslöjad men inte igenkänd, men idag tycker jag det är naturligt att bli sedd som man och transvestit för det är ju det jag är!

Att »annorlunda« utseende på könsorgan är ett kroppsligt faktum som inte gör en till mer eller mindre man eller kvinna, eller som lösgör en från en godtycklig könsmall. Många upplever sig stympade av de försök till »korrigering« man utsatts för, andra väljer själva att genomgå operationer senare i livet. Oavsett korrigeringar har man med ett framträdande intersexuellt tillstånd erfarit ifrågasättandet av sitt sätt att vara man eller kvinna. Vi måste respektera att ingen annan än individen kan fatta beslut kring sådant som rör den egna könsidentiteten eller bestämma vad som är avgörande för att en människa ska känna sig tillfreds med sin kropp. Om och hur ett intersexuellt tillstånd påverkar en människas könsidentitet är något att ta ställning till för var och en först sedan kropp och känsloliv utvecklats ordentligt. Fokus måste riktas bort från barns kroppar och mot de föreställningar om kön som gör det så svårt för människor att växa upp med kroppar som betraktas som avvikande.

Ur transperspektiv är frågor kring intersexualism viktiga då de tydliggör att gränsen mellan kön inte kan dras utifrån biologiska förutsättningar. I själva verket är vi alla kroppsliga variationer på skalan av det vi kategoriserar som manligt–kvinnt. Idag måste vi slåss för att upphäva sjukdomsstämpeln och därmed erkänna variationen av kroppsliga uttryck. Så länge behandlingspraxis av intersexuella utgår från heteronormativa antaganden om människan är det viktigt att inkludera intersexualism i kampen för allas rätt att själva definiera och uttrycka sin sexualitet och könsidentitet.

> drag

KÖNSÖVERSKRIDANDE som scenkonst är något som förekommit och fascinerat människor i alla tider. *Drag* handlar om att överdriva typiska karaktärsuttryck hos könsrollerna, genom utseende och beteende. En manlig roll kallas ofta *drag king* och den kvinnliga motsvarigheten *drag queen*. Det vanligaste är att man antar en annan könsroll, men en del gör också drag av den egna könsrollen, eller vandrar mellan en manlig och en kvinnlig för att upplösa självklarheten i vad som är »äkta«. Att göra drag är att utmana den egna förmågan att gå utöver sina invanda beteenden och testa gränserna för den egna könsliga identiteten, men kan också vara ett sätt att synliggöra och få respekt för sidor som osynliggörs och undertrycks i vardagen.

Syftet med och »magin« i drag ligger i lösgörandet av det vi kallar »kvinnt« och »manligt« från biologiskt kön och övervinnandet av åskådarnas fördomar om hur kön och könsuttryck är kopplade. Det som många gånger i vardagen väcker obehag blir något fascinerande och respektingivande och den som framträder blir föremål för beundran och attraktion, längtan och identifikation. Scenen är ett rum för lek, men våra reaktioner är alldeles verkliga och vi bär dem med oss ut i vardagen.

Andy; För mig är androgyniteten, obestämbarheten, ett ideal. Det är inte att vara könlös, utan att vara sig själv utan hänsyn till könsrollernas begränsningar. Att förbli trans hela livet, för mig är det ett viktigt personligt ställningstagande. Det innebär att jag aldrig kommer att kunna smälta in någonstans och måste tänka på var jag rör mig, för människor kan vara farliga när dom blir oroade. Men jag slipper också omvärldens etiketter och frågor om min »läggning«; jag kan vara hetero i någons ögon och homo i någon annans – det är likgiltigt.

I tonåren trodde jag att jag var böj, men andra uppfattade mig ofta som tjej. Många tycks ha lättare att acceptera att man är homosexuell än att man är könsöverskridande på andra sätt. I bögvärlden har feminina killar väldigt låg status och jag var aldrig accepterad. Det var tufft i skolan, att aldrig känna att andra förstod vem man var, att inte ha några ord för att förklara, för sig själv eller andra. Men attityderna börjar ändras. Jag tror att vi kommer att lära oss att skiljelinjen mellan dom som accepterar heteronormen och oss som slåss mot den är tydligare än uppdelningar i kategorier utifrån kön och sexualitet.

